

EXAMENSARBETE

Våren 2012

Specialpedagogik

Specialpedagogiskt stöd för barn med koncentrationssvårigheter

En kvalitativ studie om vilken roll fyra verksamma
specialpedagoger har i förskolan för barn med
koncentrationssvårigheter

Författare

Linn Håkansson

Lina Persson

Handledare

Ann-Elise Persson

Examinator

Göran Brante

Abstract

Håkansson, L. och Persson, L. (2012). Specialpedagogiskt stöd för barn med koncentrationssvårigheter. Special Educational support for children with attention deficit. Högskolan, Kristianstad. Lärarutbildningen.

Syftet med följande arbete är att kartlägga specialpedagogers roll i förskolan för barn med koncentrationssvårigheter.

Arbetet ger en översikt av tidigare forskning kring barn med koncentrationssvårigheter. Med hjälp av kvalitativa intervjuer och frågeformulär ville vi kartlägga vilken roll specialpedagoger har i förskolan för barn med koncentrationssvårigheter samt få reda på vilka generella åtgärder som vidtas för dessa barn.

Sammanfattningsvis pekar resultaten av vår undersökning på att specialpedagogerna uppfattar att deras roll i förskolan är av stor betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Detta eftersom de deltagande i studien anser att deras främsta arbetsuppgift är att handleda och förmedla till övriga pedagoger för att på så vis kunna gynna utvecklingen hos barn med koncentrationssvårigheter.

Nyckelord: Koncentrationssvårigheter, specialpedagogik, specialpedagogiska insatser

Förord

Vi vill ge ett stort tack till Ann-Elise Persson som har handlett oss genom vårt examensarbete. Vi vill också tacka de fyra specialpedagogerna som gjorde denna studie möjlig. Ytterligare ett tack till våra familjer som har stöttat oss under hela vår utbildningstid.

Kristianstad maj 2012

TACK!

Lina Persson

Linn Håkansson

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Studiens avgränsning	8
1.3 Syfte och problemformulering	8
1.4 Studiens upplägg	9
2 LITTERATURGENOMGÅNG	10
2.1 Begrepp	10
2.2 Styrdokument	10
2.3 Specialpedagogik	11
2.3.1 Historia	11
2.3.2 En skola för alla	12
2.3.3 Specialpedagogiska insatser	13
2.3.4 Att bemöta ett barn med koncentrationssvårigheter	16
2.4 Att vara koncentrerad	16
2.5 Koncentrationssvårigheter hos barn	17
2.5.1 Primära svårigheter	18
2.5.2 Sekundära svårigheter	18
2.5.3 Situationsbundna koncentrationssvårigheter	19
2.6 Utmärkande drag hos barn med koncentrationssvårigheter	19
2.6.1 Uppmärksamhetsstörning	20
2.6.2 Impulsivitet	20
2.6.3 Problem med att ta och följa instruktioner	21

2.6.4 Problem med att finna passande aktivitetsnivå	21
2.7 Passiva barn med koncentrationssvårigheter	22
2.8 Diagnos ADHD.....	22
3 TEORI.....	24
4 METOD	26
4.1 Metodövervägande	26
4.2 Val av metod	27
4.3 Undersökningsgrupp.....	28
4.4 Genomförande.....	28
4.4.1 Intervju	28
4.4.2 Frågeformulär	28
4.5 Bearbetning av data	29
4.5.1 Intervju	29
4.5.2 Frågeformulär	29
4.6 Tillförlitlighet.....	29
4.7 Etiska överväganden.....	29
5 RESULTAT OCH ANALYSDISKUSSION	31
5.1 ”Ge barn/personal verktyg för att hantera utveckling/lärande inom olika områden, olika metoder för olika barn med olika förutsättningar”	31
5.2 Samsyn	33
5.3 Märkbara skillnader	34
5.4 Strategier	36
6 Metoddiskussion	40
7 SAMMANFATTNING	41
7.1 Sammanfattning	41
7.2 Tillämpning	41

7.3 Fortsatt forskning.....	41
8 Avslutning	43
Referenslista	44
Tryckta källor	44
Elektroniska källor	45
Bilaga 1	48
Bilaga 2	49

1 INLEDNING

Förskolan är vår framtida yrkesplats och barnen är framtidens vuxna därför har vi blivande pedagoger en viktig och ansvarsfull roll för att såväl stödja som att utveckla barnens alla förmågor.

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt.

(Skolverket, 2010, s 5)

Anledningen till att vi har valt att skriva om specialpedagogers roll för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan är för att vi anser att specialpedagogiken borde ha utgjort en större del av vår lärarutbildning. Vi valde därför att fokusera på barn med koncentrationssvårigheter eftersom deras svårigheter enligt Juul (2005) inte nödvändigtvis omfattas av någon diagnos utan kan vara allt från en tillfällighet till ett återkommande problem.

Specialpedagogiken, menar vi, innehåller viktig kunskap som är relevant för så väl förskollärare som specialpedagoger. Genom att bearbeta litteratur samt genomföra en studie i ämnet kan vi förhoppningsvis få en djupare förståelse och kunskap för att kunna bemöta och arbeta med barn med koncentrationssvårigheter.

1.1 Bakgrund

Barn med koncentrationssvårigheter kan utmärka sig på olika sätt. Vernersson (2002) menar att:

Många barn med hårt pressat tidsschema och otrygg vardag uppvisar symptom som kan tolkas som barn i behov av särskilt stöd, dvs. barn med koncentrationsstörningar. De är uttråkade eller överaktiva och har lite tid för egna lekar och aktiviteter.

(Vernersson, 2002, s 5)

Verneresson (2002) framhåller att en specialpedagogs arbetsuppgift kan vara att avlägsna svårigheter för de barn som har behov av särskilt stöd dock ska hela förskolans verksamhet anpassas efter varje enskilt barns möjligheter att förstå och lära.

Specialpedagogiken har de senaste åren varit mycket omskriven och kompetensutveckling har erbjudits till yrkeskåren. Likväl vet inte pedagoger vilka åtgärder de ska vidta när de möter barn med exempelvis koncentrationssvårigheter (Drugli, 2003). Som Drugli (2003) menar är det särskilt viktigt att pedagoger vågar undersöka det som eventuellt oroar honom/henne hos barnet på ett professionellt sätt. Det är även pedagogerna som bland annat kan och ska uppmärksamma i exempelvis vilka situationer som ”problemet” uppstår, hur det kan lösas och vem som med mer specialpedagogisk kompetens kan hjälpa till. Drugli (2003) skriver att tidigt insatta åtgärder för barn med exempelvis koncentrationssvårigheter, förebygger att svårigheterna inte utvecklas ytterligare. Tidigt insatta åtgärder är av stor betydelse då det blir allt svårare att hjälpa barnen ju äldre de blir (a.a.).

Eftersom koncentrationssvårigheter kan vara grunden till en eventuellt kommande diagnos (Duvner, 1998; Börjesson, 1997) kommer vi även att benämna och beskriva begreppet ADHD under litteraturgenomgången.

1.2 Studiens avgränsning

Vi har valt att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan ur fyra verksamma specialpedagogers perspektiv. Vi har avgränsat studien genom att inte använda oss av observationer eftersom det är en tidskrävande metod tillsammans med de metoder vi redan har valt.

1.3 Syfte och problemformulering

Studiens syfte är att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion som specialpedagog, med fokus mot barn med koncentrationssvårigheter.

Vi har valt att presentera tre frågeställningar:

- Hur definierar specialpedagogerna i förskolan begreppet koncentrationssvårigheter?
- Vilken betydelse anser specialpedagogerna att deras arbete har för barn med koncentrationssvårigheter?

- Vilka generella åtgärder vidtar specialpedagogerna för barn med koncentrationssvårigheter?

1.4 Studiens upplägg

Kapitel 2 består av en litteraturgenomgång där vi knyter samman relevant litteratur för vår studie. Innehållet i kapitel 2 är bland annat fakta om barn med koncentrationssvårigheter samt specialpedagogikens allmänna innebörd. I kapitel 3 behandlas sedan vår teori gällande studiens sociokulturella utgångspunkt. Val av metod och genomförandet av vår empiriska undersökning är bland annat det som tas upp i kapitel 4. I kapitel 5, resultatavsnittet, presenteras resultaten av vårt insamlade empiriska material följt av kapitel 6 som består av vår analys av resultaten. I uppsatsens sista kapitel, kapitel 7, knyter vi exempelvis samman uppsatsens tidigare kapitel i en sammanfattning samt i en diskussion. I kapitel 7 ges även förslag till vidare forskning.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

I följande kapitel kommer koncentrationssvårigheter och specialpedagogik att definieras och förklaras mer djupgående både utifrån relevant litteratur samt styrdokument. Diagnosen ADHD kommer också att förklaras eftersom litteratur påvisar liknande symptom och ett samband mellan ADHD och koncentrationssvårigheter.

2.1 Begrepp

Koncentrationssvårigheter hos ett barn kan bland annat definieras enligt följande:

- Barnet har svårt att fokusera på en specifik uppgift
- Barnet blir distraherat av omgivningen
- Barnet har svårt att fullfölja en aktivitet eller uppgift

(Kadesjö, 2001; Juul, 2005)

Begreppet specialpedagog omfattar bland annat:

- En person med både pedagogisk och specialpedagogisk högskoleutbildning och som har till uppgift att stödja barn i behov av särskilt stöd. Exempelvis på arbetsuppgifter kan vara att arbeta utifrån den situation som barnet befinner sig i och däri undanröja eventuella svårigheter (Persson, 2008; Vernersson, 2002).

2.2 Styrdokument

I läroplanen för förskolan Lpfö98 påpekas det att alla barn ska ges samma möjligheter till utveckling och lärande i verksamheten.

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt.

(Skolverket, 2010, s 5)

Även i läroplanen som riktar sig till förskoleklassverksamheten *Lgr11*, står det att verksamheten ska ”uppmärksamma och stödja elever i behov av särskilt stöd” (Skolverket, 2011, s 14) och detta påpekades redan i läroplanen för grundskolan 1969, enligt Vernersson (2002).

2.3 Specialpedagogik

Som Persson (2008) skriver och som dessutom definieras av Nationalencyklopedin (2012) innebär specialpedagogik ett kunskapsområde där personal med specialpedagogisk kompetens arbetar för att stötta de barn som är i behov av särskilt stöd eller som har någon form av funktionsnedsättning. Specialpedagogiken samverkar alltså med den vardagliga pedagogiska verksamheten och ger ytterligare stöd och hjälp till de barn där enbart den pedagogiska verksamheten inte räcker till (Persson, 2008). Dock menar Björck-Åkesson (2009) att det inom förskolans verksamhet inte talas om specialpedagogik utan om specialpedagogiska insatser som konsulteras av specialpedagoger och som vanligtvis ingår i varje kommuns resursteam.

2.3.1 Historia

Enligt Skolverket (1998) skrevs beslutet om förskola år 1842, dock var inte denna skola för alla barn utan endast för de barn som hade det bra ställt hemma. De barn som tillhörde en fattig familj placerades i fattigskolor eller i vissa fall i folkskolan. Folkskolan kom så småningom att utvecklas och år 1915 gick i stort sätt alla barn, drygt 94 procent i folkskolan. Folkskolan gav möjligheter till undervisning till barn i behov av särskilt stöd samt att de breddade gränserna för vad som ansågs normalt för ett barn (Skolverket, 1998). ”Historiskt sett uppstod ju specialpedagogiken som ett svar på att den vanliga skolan inte passade för alla grupper av barn” (Nilholm, 2007, s 13).

I slutet av 1800-talet ansågs de barn som var i behov av särskilt stöd som att de hämmade de andra barnens utveckling. Barn med särskilda behov ansågs också vara ”de svaga och lågt begåvade” (Persson, 2008, s 17) och som dessutom kunde skada skolans goda rykte. Dåtidens förslag var att de barnen skulle separeras från den övriga barngruppen så att undervisningen skulle bli så bra som möjligt både för barnen i behov av stöd samt för de barn som tillhörde den ”vanliga” undervisningsgruppen (Persson, 2008).

I mitten av 1900-talet förändrades dock samhällets syn på specialpedagogiken eller specialundervisningen som det då kallades och på behovet av särskilt stöd som en del barn då behövde. Specialundervisningen vändes till något positivt och yrkeskåren började anpassa undervisningen efter varje klass förutsättningar och här börjar dagens begrepp ”En skola för alla” att synas, vilket kommer att beskrivas ytterligare senare i kapitlet. Dock fanns det fortfarande åsikter kring att barn i behov av stöd skulle placeras i samma undervisningsgrupp för att ge de bästa möjligheterna till en välbalanserad skolgång (Persson, 2008).

I utredningen SOU 1961:30 (Persson, 2008) gavs förslaget att specialundervisningen skulle utökas eftersom att anledningen till barnens svårigheter i första hand låg hos dem själva. Därefter utökades specialpedagogiken och i slutet av 1960-talet fanns specialundervisningen främst tillgänglig i ämnena matematik och svenska. Dock kom specialpedagogikens arbetsätt att förändras avsevärt. 1969 var året då läroplanen för grundskolan Lgr69 kom och i den stod enligt Persson att de barn som var i behov av särskilt stöd skulle integreras med barn från den ”normala” undervisningen. Orsaken till barnens svårigheter i skolan låg inte längre hos de själva utan det uppmärksammades att omgivningen och miljö också kunde påverka (Persson, 2008).

Ungefär 10 år senare kom en ny läroplan för grundskolan, nämligen Lgr80 och enligt Persson (2008) poängteras det i den att skillnaderna mellan den vanliga pedagogiska verksamheten och specialundervisningen inte längre skulle vara avsevärt stora. Specialundervisningens mest prioriterade mål var nu att främja barnens utveckling och lärande så svårigheterna inte skulle uppstå. Dessutom var det särskilt viktigt att de barn som fick specialundervisning skulle delta i den vanliga undervisningen så snabbt som möjligt igen (a.a.).

2.3.2 En skola för alla

Persson (2008) skriver om Salamancadeklarationen vilken beskriver barns och elevers olika rättigheter i skolan. Den påpekar särskilt vikten av att inkludera alla barn i skolväsendet och att de skillnader som kan finnas från ett barn till ett annat ska anses som normalt. Det påpekas även att det är verksamheten som ska utformas efter barnens behov och inte tvärtom (Persson, 2008). Barnens förutsättningar och behov är det som ska fokuseras i en ”En skola för alla” (a.a.) och därmed blir det en självklarhet att utgå från lärarkårens *portalparagraf*, vilken innebär att pedagoger ska sätta barnen och deras lärande i centrum (Colnerud & Granström,

2002, s 202). Vernersson (2002) betonar att en skola för alla också innebär att lärandesituationerna ska utformas efter barnens möjligheter att förstå och erfara kunskaper.

2.3.3 Specialpedagogers funktion i förskolan

Som beskrivits tidigare och som påpekas av Björck-Åkesson (2009) handlar specialpedagogiken om att möta och tillgodose alla barn oavsett svårigheter och ge dem förutsättningar och möjligheter så att utveckling och lärande kan ske (Björck-Åkesson, 2009; Runström Nilsson, 2011). Därför är den specialpedagogiska insatsen oerhört viktig för verksamhetens barn i behov av särskilt stöd, menar Runström Nilsson (2011). Ahlberg (2007) skriver i sin artikel att alla pedagoger, oavsett utbildning, ska kunna ansvara för att barn i behov av särskilt stöd får den hjälp som han eller hon behöver för inläringen, vilket i sin tur innebär en specialpedagogisk insats. Att observera, kartlägga och utarbeta åtgärdsprogram utgör en stor del av specialpedagogers arbetsuppgifter men att utarbeta åtgärdsprogram är inget krav i förskolan och därför kommer det inte att tas upp i följande kapitel (Byström & Nilsson, 2003; Runström Nilsson, 2011). Bladini (2004) menar att specialpedagogens generella funktion i förskolan är att bedriva ett pedagogiskt utvecklingsarbete samt att ha en handledande roll för övriga pedagoger i verksamheten. Det stöds också av Malmgren Hansen (2002) som uttrycker i sin studie att en specialpedagog också har till uppgift att skriva handlingsplaner, göra uppföljningar och utvärderingar, vara personen som lyssnar och ger förslag på åtgärder till övriga pedagoger. Handledningen tillsammans med övriga pedagoger menar Kinge (2000) har stor betydelse för hur pedagoger bemöter barnen i verksamheten eftersom de medverkade ger varandra nya insikter och på sikt kan det också gynna deras yrkesutveckling.

Insatserna som en specialpedagog utför är bland annat att kartlägga barnet och dess behov på tre olika nivåer, nämligen organisation, grupp och individ. Anledningen till att kartläggningen bör ske på tre nivåer är för att det tydligt ska framkomma hur barnets behov tillgodoses på olika nivåer samt för att varje enskilt barn är förskolans ansvar och att barnet på detta sätt inte ska behöva vara ”bärare” av svårigheten (Runström Nilsson, 2011). Kartläggningen bör innehålla i vilka situationer som barnet faktiskt fungerar i, i vilka situationer som svårigheterna uppstår i samt vilka möjligheter som miljön, omgivningen och verksamheten erbjuder barnet och dess behov (Björck-Åkesson, 2009; Runström Nilsson, 2011; Skolverket, 2010). Utifrån en sådan kartläggning bör specialpedagogerna sedan analysera kartläggningen

för att kunna ge förslag på vilka åtgärder som barnet är i behov av och förslagen bör dels diskuteras tillsammans med verksam personal på avdelningen eftersom deras kompetenser kan komplettera varandra (Drugli, 2003) och dels med föräldrarna för att göra de delaktiga i barnets utveckling (Runström Nilsson, 2011). Samspelet mellan barnet och andra barn och vuxna och utformning av lokaler och aktiviteter är vidare exempel på vad specialpedagogerna kartlägger för att kunna ge barnet det stöd som behövs. När en kartläggning sker är det viktigt att även pedagoger och föräldrar deltar och är aktivt engagerade eftersom de vistas i barnets omgivning dagligen och kan därmed bidra med viktig information som i sin tur kan gynna barnets utveckling och lärande (Björck-Åkesson, 2009; Pettersson, 2005; Runström Nilsson, 2011). Runström Nilsson (2011) framhåller särskilt vikten av att svårigheten som barnet har inte ska befastas på barnet utan författaren menar specialpedagoger i samråd med pedagoger ska, som tidigare nämnts, kartlägga exempelvis i vilka situationer som barnet fungerar i samt hur miljön och aktiviteter speglar hans/hennes behov. En specialpedagogs arbetsuppgift handlar alltså inte om att leta brister (a.a.). Att söka förklaringar till varför barnet beter sig på ett visst sätt är alltså ett steg närmare till att förstå och därmed stödja barnet i dess svårighet, menar Pettersson (2005). Just vikten av att söka förklaringar till svårigheterna framhäver Pettersson (2005) är för att olika personer i barnets omgivning kan se svårigheterna på olika sätt. En del personer ser kanske inte svårigheterna som ett problem medan en annan person ser svårigheterna som något som måste åtgärdas (Pettersson, 2005).

I Ericssons studie (2003) påpekas det att barn med exempelvis koncentrationssvårigheter och som därmed behöver särskilt stöd, kan ha goda möjligheter när det gäller att utveckla sin koncentrationsförmåga genom att vara mer motoriskt aktiva, dock är resultatet i hennes studie inte säkerställt. Däremot påvisar hon att barnen som deltagit i studien, att deras koncentrationsförmåga har förbättrats under en tvåårsperiod (a.a.).

Vernersson (2002) nämner begreppen integrering, segregering och inkludering när hon skriver om hur en specialpedagogs stöd kan förväntas utarbetas för barnet. Hon skriver att stödet i första hand ska ges inom den ordinarie barngruppen, vilket innebär att barnet integreras och blir en del av helheten med den tillhörande gruppen istället för att plockas bort och exkluderas från sin grupp för att få hjälp (Asp-Onsjö, 2008; Runström Nilsson, 2011; Vernersson, 2002). I ett utvecklingsprojekt som genomfördes av Pettersson (2005) i samarbete med

specialpedagogiska institutet påpekas det att det egentligen inte finns någon rätt metod för att hjälpa och stödja barn med exempelvis koncentrationssvårigheter. Författaren framhåller ändå att en specialpedagogisk insats bör vara att observera och kartlägga samt fråga barnet vad det har för intresse, vad det är bra på samt vilka svårigheter barnet eventuellt upplever att hon eller han har. Det är även viktigt att ta hänsyn till barnets förutsättningar när det exempelvis gäller förskolans miljö, tillgång till olika material och andra personer i barnens omgivning eftersom allt påverkar det enskilda barnet men på olika sätt hos olika barn (Pettersson, 2005; Runström Nilsson, 2011). Vidare framgår det av Petterssons (2005) utvecklingsprojekt att de specialpedagogiska åtgärderna enbart ska omfatta en svårighet i taget eftersom hon menar att allt inte kan fokuseras och förbättras samtidigt. Att fokusera på enbart en svårighet i taget stöds också av Runström Nilsson (2011) som menar att barnet kan inte övervinna svårigheten på en och samma gång utan att det finns delmål att sträva mot för att barnet ska känna att det lyckas. När kartläggningen är genomförd, menar Pettersson (2005) att delmål att sträva mot bör utarbetas för barnet och det är viktigt att barnet vårdnadshavare görs delaktiga. Strävansmålen ska både vara positivt formulerade samt ska de upplevas positivt av barnet. Sedan bör åtgärderna beskrivas utifrån barnets behov och förutsättningar på de tre olika nivåerna som tidigare har beskrivits, organisation, grupp och individ och det är oerhört viktigt att åtgärderna är tydligt beskrivna för hur förskolans personal ska bemöta och stödja barnet i olika vardagliga situationer (Pettersson, 2005; Runström Nilsson; 2011). Det är tillsammans med rektorn som specialpedagogerna har ett övergripande ansvar att se till så att verksamheten speglar alla barns behov och förutsättningar (Persson, 2008), dock är det alltid rektorn som har huvudansvaret, menar Runström Nilsson (2011).

Enligt Pettersson (2005) och Runström Nilsson (2011) är det därefter viktigt att utvärdera vilka eventuella konsekvenser det nya arbetssättet ger och har gett barnet, både negativa och positiva.

Juul (2005) påpekar att barn med koncentrationssvårigheter generellt behöver särskilt stöd från specialpedagoger och personal på avdelningen i form av en strukturerad vardag där regler och rutiner ständigt måste fokuseras eftersom det berikar barnets trygghet. Samtidigt är det viktigt att belöningar samt konsekvenser finns för att barnet ska veta vad som krävs av dem (a.a.). Ur pedagogisk synvinkel framhåller Juul (2005) vidare att positiv uppmuntran är av särskilt stor betydelse för barn med koncentrationssvårigheter eftersom det påverkar deras

motivation. Generellt är det också viktigt att arbetslaget på förskolan har en gemensam grundsyn när det gäller värderingar och barns utveckling och lärande för att kunna ge maximalt stöd (Skolverket, 2005).

2.3.4 Att bemöta ett barn med koncentrationssvårigheter

Det är enligt Juul (2005) viktigt att bemöta barn med koncentrationssvårigheter där de befinner sig i deras aktuella utvecklingsstadier men det är också viktigt tänka på vad vi kan göra för barnet här och nu, menar Hellström (1993). Juul (2005) menar att det är svårt att rätta till ett beteende innan problemet har synliggjorts. Nilholm (2005) beskriver hur forskning inom det specialpedagogiska området ses utifrån ett dilemma-perspektiv, vilket enligt honom innebär att barns olikheter i sig utgör ett dilemma för pedagogers bemötande av de barn som till exempel har koncentrationssvårigheter.

Återigen behöver barn med koncentrationssvårigheter tydliga regler om hur de ska bete sig i de olika miljöer de vistas i (Juul, 2005). Det är också viktigt att få dem till att förstå att alla barn har rätt till uppmärksamhet och hjälp (Vernersson, 2002). ”Den vuxne skall hjälpa barnet att skapa en yttre struktur och planering med schema och rutiner” (Juul, 2005, s 17). En annan viktig sak är att försöka undvika situationer som kan sänka både pedagogens och barnets självförtroende (Juul, 2005). Vernersson (2002) skriver att grunden för lärande är att individen har bra självförtroende, självkänsla och motivation eftersom att den som känner rädsla för att göra fel inte heller vågar försöka något nytt och kan därmed känna sig osäker i lärandesituationer. Som pedagog är det viktigt att vara tydlig i det verbala, men också med sitt kroppsspråk. Det är grundläggande att förstärka det positiva hos barnet och lyfta lyckade situationer (Juul, 2005).

2.4 Att vara koncentrerad

För att kunna få en djupare förståelse för vad koncentrationssvårigheter hos barn innebär, vilket förklaras senare i kapitlet, påpekar Johannesen (1997) att det är viktigt att sätta sig in i vad det innebär att vara koncentrerad.

Som Kadesjö (2001) menar använder barnet sig av alla sina sinnen när det koncentrerar sig. Syn, hörsel, känsel samt luktsinne är några av kroppens sinnen som försöker ta in så mycket

information som möjligt från det som barnet behöver vara fokuserad och koncentrerad på, exempelvis när barnet ska lära sig att balansera. För att kunna vara koncentrerad är det även viktigt att barnet kan gallra det som är nödvändigt från omgivningen eftersom det inte är möjligt eller användbart att ta in all information som finns runt omkring (a.a.). Vidare menar Kadesjö (2001) samt Duvner (1998) att det finns olika beståndsdelar som gör att barnet faktiskt kan urskilja vad som är viktigt för att koncentrationen ska bli maximal. Tidigare kunskaper och erfarenheter, motivationen till att anta uppgiften eller aktiviteten samt vilka känslomässiga reaktioner från omgivningen som barnet får är de tre beståndsdelarna som barnet behöver för att urskilja det viktigaste (a.a.). Enligt Ericsson (2006) är barnets motivation inför en aktivitet eller uppgift oerhört viktig eftersom det är den som avgör vart barnets intresse finns. Som Barkley (1997, se Ericsson, 2006, s 44) menar kan motivationen och därmed intresset finnas vid en sorts aktivitet, exempelvis dataspel, och vid en annan aktivitet så finns varken motivation eller intresse.

2.5 Koncentrationssvårigheter hos barn

Tidigare i kapitlet beskrevs koncentrationssvårigheter i korta drag men definitionen av begreppet är emellertid inte enkelt och konkret, menar Berglund (2000). Koncentrationssvårigheter kan som tidigare nämnts innebära att barnet bland annat har svårt för att planera och genomföra en uppgift eftersom stimuli från omgivningen är störande (Kadesjö, 2001; Juul, 2005). Berglund (2000) menar således att koncentrationssvårigheter till en del även kopplas till impulsivitet, motorisk kontroll och temperament. Att bibehålla ett gott kamratskap kan också omfattas av den redan nämnda svårigheten samt att barnet ofta hamnar i konflikter med andra i sin omgivning och förstår då inte varför motparten kan svara med ett argt beteende (a.a.). Att samspela och att rätta sig efter regler i en lek kan också vara svårt för ett barn och de kan även ha svårt för att se konsekvenserna av sitt handlande (Kadesjö, 2001).

Kadesjö (2001) menar att det är viktigt att förskolan stimulerar och lyfter de positiva sidorna hos ett barn med koncentrationssvårigheter genom att arbeta utifrån deras förutsättningar för utveckling. För att kunna göra det krävs kunskap om barnets svårigheter vilket i sin tur kan vara svårt att fastställa som pedagog eftersom att det krävs forskning inom både pedagogik, psykologi och medicin (a.a.).

Om ett barn påvisar tecken eller varningssignaler på en möjlig koncentrationssvårighet, är det viktigt att ta det på allvar eftersom barnets oförmåga att koncentrera sig kan påverka dess utveckling och uppväxt, enligt Kadesjö (2001). Dock finns det olika typer av koncentrationssvårigheter, nämligen tre olika (Kadesjö, 2001), vilka kommer att presentera nedan.

2.5.1 Primära svårigheter

Den första typen av koncentrationssvårigheter är den primära, också kallad stora och varaktiga svårigheter, vilka innebär att oförmågan att kunna koncentrera sig kan ha orsakats av brister hos barnens föräldrar samt i uppväxtmiljön genom att föräldrar i samverkan med miljön har till uppgift att ge barnen trygghet, uppfostran, tid och omsorgsfull kärlek (Kadesjö, 2001). Kadesjö (2001) menar att barns svårigheter, under denna kategori, är återkommande samt att de inte enbart påverkar barnen själva utan också personerna i deras omgivning, föräldrar, pedagoger, kompisar och så vidare (Kadesjö, 2001). Barn med sådana problem uppmärksammas oftast i tidig ålder och Kadesjö (2001) menar att svårigheten troligtvis kommer att följa med under barnens uppväxt. Barn som ingår under denna kategori har exempelvis problem med att ta och följa instruktioner samt kan de vara väldigt aktiva eller motsatsen, passiva (Kadesjö, 2001).

Förutom koncentrationssvårigheten kan barn emellertid också ha andra problem med till exempel motoriken och språket (Kadesjö, 2001). Likaså framhåller Ericsson (2006) att koncentrationsförmågan är beroende av och samverkar med bland annat språket och motoriken för att skapa en så bra koncentration som möjligt. Enligt Ericssons (2003) interventionsstudie som handlar om motorikens betydelse för barns koncentrationsförmåga samt för skolprestationer har 68 procent av barnen med koncentrationssvårigheter som deltagit i hennes studie, någon form av motorisk nedsättning. Dessa problem behöver vanligtvis inte vara orsaken till koncentrationssvårigheten men de är något avgörande för hur mycket svårigheterna utmärker sig hos barnen (a.a.).

2.5.2 Sekundära svårigheter

Den andra typen av koncentrationssvårighet är sekundära svårigheter som betecknar att valet av barnets sätt att reagera exempelvis kan grunda sig i situationer från barnets uppväxt. Barn med sekundära svårigheter har alltså svårt att koncentrera sig på grund av olika upplevelser

som de bearbetar och är därför upptagna och ointresserade av att rikta uppmärksamheten på det avsedda (Kadesjö, 2001). Barn där deras tankar och känslor är upptagna med att fundera kring exempelvis en trafikolycka som han eller hon varit med om eller som har eller har haft en otrygg uppväxt och därmed är okoncentrerade är exempel på barn med sekundära svårigheter, menar Kadesjö (2001). Däremot hävdar Ericsson (2006) att sekundära koncentrationssvårigheter kan vara ett tillfälligt problem och som framkallas av omgivningen eftersom barn i dagens förskolor måste anpassa sig i stora grupper och där möjligheten till att koncentrera sig kan vara mindre.

2.5.3 Situationsbundna koncentrationssvårigheter

Den tredje och sista typen av koncentrationssvårigheter är den situationsbundna, vilket betyder att barnen kan ha svårt att koncentrera sig vid en del tillfällen medan de vid andra tillfällen har fullgod koncentrationsförmåga. Anledningen till att tillfällena kan skilja sig åt kan bland annat vara att förutsättningarna för barnen antingen finns till en viss del eller inte finns alls och därför tappar barnen motivationen (Kadesjö, 2001). När barn uppvisar tecken på koncentrationssvårigheter, menar Kadesjö (2001) att det är viktigt att analysera vilka situationer som det enskilda barnet har problem i eftersom situationerna som tidigare nämnts, kan ha avsevärda skillnader vad det gäller förutsättningar och möjligheter för barnen.

2.6 Utmärkande drag hos barn med koncentrationssvårigheter

Kadesjö (2001) betonar att det inte syns på utsidan hos ett barn om det har någon form av koncentrationssvårighet eller inte. Juul (2005) beskriver dock hur barn med koncentrationssvårigheter utmärker sig på många olika sätt genom deras olika beteenden. En del kan vara impulsiva och konfliktskapande medan andra är tysta och håller sig för sig själva. Barn med koncentrationssvårigheter behöver däremot liksom alla andra barn exempelvis omsorg, tålamod och tydlighet. Dock kan barn med dessa svårigheter behöva mer av allt det (Kadesjö, 2001).

Barn med primära svårigheter, brukar men behöver naturligtvis inte ha, några utmärkande problem nämligen uppmärksamhetsstörning, impulsivitet, problem med att ta och följa instruktioner samt problem med att finna passande aktivitetsnivå (a.a.). Dessa typiska tecken menar Kadesjö (2001), visar sig tidigt i barnets liv och följer förekomst vis med dem

genom hela uppväxten. Dock är det återigen viktigt att påpeka att alla barn tillsynes inte behöver ha dessa problem utan svårigheterna kan uppfattas olika av olika personer som observerar barnet. Dessutom kan vissa av dessa problem även tillhöra barnets olika utvecklingsfaser och därmed behöver det inte vara något återkommande problem (Kadesjö, 2001).

Nedan följer en mer djupgående förklaring av de olika utmärkande och typiska problem som ett barn med primära koncentrationssvårigheter kan ha.

2.6.1 Uppmärksamhetsstörning

Barn med uppmärksamhetsstörning har generellt svårt att utföra en uppgift eller svårt att medverka i en aktivitet eftersom omgivningen och miljön distraherar. Så som att komma igång, avsluta det han eller hon påbörjat och att hålla fokus är exempel på vad ett barn i denna kategori kan ha svårt för (Kadesjö, 2001; Duvner, 1998; Juul, 2005).

Som tidigare har beskrivits behöver ett barn de tre beståndsdelarna; motivation, tidigare erfarenheter samt känslomässiga reaktioner för att kunna urskilja de viktigaste intrycken från omgivningen och för att därmed kunna koncentrera sig (Kadesjö, 2001; Duvner, 1998). Kadesjö (2001) framhäver att barn med uppmärksamhetsstörningar inte verkar ha alla de beståndsdelar som behövs utan barnet och dess sinnen registrerar istället alla intryck som viktiga. Vidare påpekar Kadesjö (2001) och Juul (2005) att barnet ofta behöver mycket stöttning från vuxna i deras omgivning, exempelvis vuxna som säger till barnet vad han eller hon ska göra eller färdigställa innan det fortsätter med något annat.

2.6.2 Impulsivitet

Tidigare i kapitlet beskrevs Berglunds (2000) definition av koncentrationssvårigheter. Han menar att koncentrationssvårigheter generellt kan ha koppling till bland annat impulsivitet. Kadesjö (2001) däremot, menar att barn med primära svårigheter oftast, men inte nödvändigtvis, har problem med impulsivitet. Ett impulsivt handlande innebär att barnet inte tänker på konsekvenserna utan kan som Kadesjö (2001) beskriver säga: ”det bara blev så” (2001, s 29). Enligt Kadesjö (2001) upplever kamrater till ett impulsivt barn att han eller hon förstör för de i exempelvis leken och kamraterna kan även känna sig oroad över det impulsiva barnets hårda tag. När ett barn reagerar impulsivt, blir ofta något eller någon i den

närmaste omgivningen berörd eftersom barnet inte kan hålla tillbaka behovet av tillfredsställelse. Om något inte går som barnet har tänkt sig, till exempel när det ska bygga med lego, kan barnet enligt Kadesjö (2001) reagera snabbt och oftast med ilska och kan kasta legobitarna istället för att tänka efter vad det kan ha varit som gick fel (Kadesjö, 2001). Som Duvner (1998) även påpekar är dessa barn lätta att provocera vilket i sin tur leder till ett ilskt utbrott. Även Ericsson (2006) framhåller att barn med stora koncentrationssvårigheter har svårt för att hålla en jämn balans på sitt humör men hon hänvisar samtidigt till att dessa problem till en viss del framkallas av omgivningen och miljön.

2.6.3 Problem med att ta och följa instruktioner

Problem med att ta och följa instruktioner omfattar de barn som i situationer inte uppfattar och kan ta sig an olika instruktioner eller regler som ges (Duvner, 1998) och det kan sammanlänkas med tidigare beskrivna problem: uppmärksamhetsstörning samt impulsivitet. Barn som har problem med instruktionstagande skapar oftast sina egna regler och reagerar därför inte på gemensamma regler som barnet tidigare varit med och bestämt (Kadesjö, 2001). Som Kadesjö (2001) påpekar behöver barnets val av att skapa och följa egna regler inte vara ett sätt för att motverka eller protestera mot tidigare uppsatta regler, utan barnet lever i nuet och reagerar inte på att det som görs just nu kanske han eller hon inte bör göra. Barnet kommer med andra ord i sin tankeverksamhet inte åt tidigare angivna instruktioner och regler (Kadesjö, 2001).

2.6.4 Problem med att finna passande aktivitetsnivå

Barn under denna kategori uppfattas generellt som mycket aktiva eller hyperaktiva som Kadesjö (2001) och Duvner (1998) kallar det. De har alltså svårt att anpassa deras kroppstempo till vad omgivningen inbjuder till och därför upplevs det som att dessa barn springer runder och har svårt för att sitta stilla. Dessa barn behöver heller inte delta i någon form av lek för att vara överdrivet aktiva utan kan springa omkring utan att något annat barn eller vuxen deltar. Flertalet av de barn som exempelvis har svårt att sitta still, har även svårt att anpassa tidpunkten för sitt språkliga bruk, de pratar alltså ständigt och kan därmed vara överdrivet aktiva större delen av en dag (Kadesjö, 2001; Duvner, 1998; Juul, 2005).

2.7 Passiva barn med koncentrationssvårigheter

Barn med koncentrationssvårigheter kan väldigt ofta uppfattas som överdrivet aktiva, som tidigare nämnts. Däremot förekommer det även passiva barn som har koncentrationssvårigheter och som har samma behov som övriga barn, nämligen omsorg, tålamod och tydlighet (Kadesjö, 2001). Av Kadesjö (2001) att tyda så är det inte lika påtagligt för varken barngruppen eller personalen på en förskola om det finns ett passivt barn med koncentrationssvårigheter eftersom barnet inte använder sin motoriska förmåga lika ofta som de överdrivet aktiva barnen. Passiva barn med koncentrationssvårigheter uppfattas att sitta och fundera i sin egen värld och därmed kan det också ta längre tid för ett barn att genomföra en aktivitet eller uppgift (Kadesjö, 2001). Ericsson (2006) påpekar dock att det i förskolan är viktigt att de passiva barnen blir erbjudna goda lärandemiljöer så att de inte utvecklar svårare koncentrationssvårigheter. Förekommande för dessa barn är också enligt Kadesjö (2001), att de har undvikit att delta i lekar sedan mindre ålder eftersom stor motorisk förmåga då har behövts och dessa barn anses vara motoriskt varsamma (Kadesjö, 2001).

2.8 Diagnos ADHD

Nedan beskrivs diagnosen ADHD eftersom litteratur påvisar likheter mellan koncentrationssvårigheter och ADHD (Kadesjö, 2001; Duvner, 1998).

”Den internationellt mest använda termen är Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) vilken kan översättas med Uppmärksamhetsstörning med hyperaktivitet” (Kadesjö 2001, s 64). För att sätta diagnosen ADHD krävs det att barnet har åskådliggjort olika symtom som till exempel: svårigheter i att organisera en uppgift, brist i kontaktbarhet vid tilltal, svårigheter med att bibehålla fokus, svårigheter i att sitta still och så vidare. Symtomen till ADHD ska ligga utanför det som anses vanligt för barn i den aktuella åldern, men också ligga som grund till att barnet har uppenbara svårigheter i vardagen (Kadesjö, 2001). De uppenbara svårigheterna ska även ha pågått under en längre period i minst två olika miljöer och i minst sex månader och utan någon specifik orsak (Kadesjö, 2001). Barnet kan då i flesta fall hänvisas till en utredning hos barnpsykiatrin där en diagnos kan ställas (Juul, 2005). För att kunna sätta en diagnos på ett barn krävs som redan nämnt utbildning i pedagogik, psykologi och medicin (Kadesjö, 2001). Detta är därför en läkares jobb eftersom att en pedagog inte har rätt kompetens att bedöma något sådant (Börjesson, 1997).

Skolans kunskapsbrist och synsättet på barn med ADHD kan ibland vara det största problemet och inte barnets svårigheter i sig. Det kan till och med leda till att barnets tilltro till vuxna och normerna i samhället försvinner. Det präglar även barnets självkänsla (Börjesson, 1997) när barnet på ett negativt sätt och vid flertal tillfällen blir tillrättavisat (Juul, 2005). För att hjälpa barn i behov av särskilt stöd och därmed barn med ADHD är det viktigt att visa vilka möjligheter som finns för barnet men också introducera vilka verktyg som finns för att klara av olika situationer, alltså visa att problemen kan lösas på olika sätt i olika situationer. Som pedagog och specialpedagog är det viktigt att tänka på att ”vi varken kan eller bör försöka göra om dem helt” (Thimon, 1998, s 65) eftersom att det skulle vara respektlöst gentemot deras integritet (Thimon, 1998).

Vidare menar Tyfvesson (2007) att miljön och omgivningens utformning är en avgörande faktor för att barn med ADHD ska kunna utvecklas. Hon påpekar att ljussättningen, förvaring av olika föremål och läromedel i lokalerna kan påverka huruvida barnet kan fokusera på en aktivitet eller uppgift. Intrycken från barnets omgivning kan med andra ord bli mer än nog av vad barnet klarar av att hantera i den situation som han eller hon befinner sig i (Tyfvesson, 2007).

Kadesjö (2001) skriver att en helhetssyn på problembilden hos barnet måste skapas för att kunna hjälpa barnet till utveckling. Vidare skriver han att problembilden måste sammanställas eftersom att en diagnos ADHD ofta har sin grund i andra problem, som då inte endast kan förstås utifrån att fastställa att barnet har koncentrationssvårigheter.

3 TEORI

Studien tar avstamp i Roger Säljös (2000) sociokulturella perspektiv där en av utgångspunkterna är hur människan är intresserade av hur andra individer tillägnar sig kunskap genom att använda fysiska och intellektuella redskap, vilka beskrivs mer ingående senare i kapitlet. En annan utgångspunkt är också samspelets betydelse (Säljö, 2000). Då studiens syfte är att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion som specialpedagog, med fokus mot barn med koncentrationssvårigheter i förskolan, föll därför valet på det sociokulturella perspektivet på lärande eftersom den framhåller vikten av att alla barn måste ges möjlighet till samspel med andra individer (a.a.) och för att bland annat Persson (2008) framhåller vikten av att barn i behov av särskilt stöd och barn med koncentrationssvårigheter ska integreras så långt som det är möjligt med den övriga barngruppen och där i, som tidigare nämnts, erbjudas ett samspel som gynnar barnets lärande (Säljö, 2000; Kinge, 2000). Enligt Säljö (2000) föds människor in i en kultur där kulturen påverkar exempelvis hur människan lär och utvecklas.

Begrepp som tillhör det sociokulturella perspektivet är enligt Säljö (2000) samspel och sammanhang. Samspelet omfattar den kontakt och samverkan som barnet har med miljön, med andra individer i sin omgivning samt med artefakter och är relevant för att utveckling och lärande ska ske hos barnet (Säljö, 2000). Säljö (2000) talar om fysiska och intellektuella redskap, där artefakter så som dator och miniräknare är exempel på fysiska redskap. Fysiska redskap behöver inte enbart vara döda ting utan kan också vara mänskliga resurser. Ett intellektuellt redskap är exempelvis vårt språk och vår förmåga att kommunicera och interagera med andra människor. Det är det intellektuella redskapet, språket, som Säljö (2000) menar är människans viktigaste redskap för lärande och utveckling. Artefakter kan alltså vara olika material och ting som möjliggör utveckling och lärande hos barnet, dock måste det finnas ett samspel och interaktion mellan barnet och den tänkta artefakten. Vidare innebär interaktion att det uppstår en kommunikation och ett deltagande mellan barnet och en annan individ eller mellan barnet och artefakten, där språket framförallt fokuseras (Säljö, 2000). ”Genom kommunikation kommer vi i kontakt med vad Englund (1998a,b) kallar de ”meningserbjudanden” som andra människor eller som institutioner som exempelvis skolan ställer till vårt förfogande” (Säljö, 2000, s 115).

Säljö (2000) menar att det sociokulturella perspektivet inte enbart fokuserar på vad eller hur mycket individen förväntas lära sig utan istället läggs vikten på vilket/vilka sätt eller vilka situationer som individen lär sig i. Författaren framhåller att individens lärande och utveckling gynnas i mästar-lärling situationer, det vill säga att individen med mindre kompetens kan erfaras och lära av en person som tillhandahåller ytterligare kompetens om sådant som situationen kräver.

4 METOD

I följande kapitel kommer bland annat val av metod, genomförande av intervjuer och frågeformulär samt våra etiska övervägande att beskrivas.

4.1 Metodövervägande

Det finns ett flertal olika metoder att välja på när det gäller att samla in data. Patel och Davidson (2003) framhåller att observationer, intervjuer, enkäter/frågeformulär och information från aktuella dokument kan vara exempel på metoder för datainsamling. Dock menar författarna att valet ska grundas i hur mycket tid som skribenterna har att avsätta samt i vilken metod som skribenterna tros få bästa resultat.

Metoder som vi skulle kunna använda oss av i vår studie är intervjuer, frågeformulär samt observationer eftersom vi då personligen kan ta reda på, observera samt undersöka vilken funktion specialpedagogerna anser att de har för barn med koncentrationssvårigheter, vilket är studiens syfte.

Som Denscombe (2009) skriver kan en intervju vara ett lämpligt och positivt sätt att få kontakt med personer som besitter viktigt information för att studien ska få ett relevant resultat. Författaren kallar denna metod för data baserade på privilegierad information och innebär att personerna som intervjuas innehar en väsentlig yrkesroll för frågeställningarna. Nackdelarna med intervjuer som Denscombe (2009) nämner är att intervjupersonerna kan ha tidsbrist och därför inte kan delta samt att genomförande och efterarbetet med intervjuer också kan vara tidskrävande på så sätt att transkribering bland annat behövs.

Denscombe (2009) framhäver att fördelarna för frågeformulär är att det ger de deltagande i studien möjlighet till identiska frågor, vilket i sin tur leder till att forskarna inte kan påverka och värdera frågornas innehåll när den deltagande svarar på frågorna. Vidare menar författaren att genom att formulera frågor som är relevanta samt har ett konsekvent innehåll för studien skapar det gynnsammare förutsättningar för forskarnas analys av det insamlade materialet. Nackdelen med frågeformuläret kan dock vara att forskarna inte vet hur sanningsenliga svar som den deltagande ger, exempelvis om den deltagande söker svar på Internet. Ytterligare en nackdel är att svaren i ett frågeformulär möjligtvis inte blir tillräckligt utvecklade för att användas i studien (Denscombe, 2009).

Om observationer skulle ha använts för datainsamling till vår studie, framhåller Denscombe (2009) att systematiska observationer i naturliga miljöer skulle kunna vara en observationsmetod, men att den naturliga miljön då kan påverkas av forskaren som observerar. Metoden innebär att forskaren studerar och observerar kontinuerligt i den stund och miljö som situationen oavsett skulle ha ägt rum i, vilket både kan ses som en fördel samt nackdel. Fördelen kan vara att forskaren får uppleva och bearbeta situationen ur det verkliga perspektivet (a.a.). Vidare skriver Denscombe (2009) även att detta i sin tur kan ses som en nackdel eftersom det kan ge olika resultat av data och det med tanke på att metoden är beroende av den enskilde forskaren och dess sätt att tolka de olika situationerna den befinner sig i (Denscombe, 2009). Samtidigt framhäver Denscombe (2009) att observationsmetoden ytterligare kan ses ur ett negativt perspektiv eftersom det mänskliga minnet inte registrerar allt som sker och därmed att forskaren kan registrera det som förväntas av studien. Forskaren kan alltså tolka den aktuella situationen med tidigare erfarenheter och kunskaper istället för att vara objektiv (Denscombe, 2009).

4.2 Val av metod

Metoderna som vi har valt att användas oss av i vår studie är intervjuer samt frågeformulär som har en fenomenografisk ansats vilket innebär att människors erfarenheter och uppfattningar av omgivningen beskrivs (Uljens, 1989). Eftersom studiens syfte är att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion för barn med koncentrationssvårigheter, anser vi att intervjuer samt frågeformulär ger oss nya erfarenheter, kunskaper och insikter ur just specialpedagogernas perspektiv.

Personliga semistrukturerade intervjuer är intervjumetoden som vi har använt oss av och innebär enligt Denscombe (2009) att forskaren och den som ska intervjuas träffas och under intervjun har den intervjuade stor möjlighet till att utveckla sina svar utförligt samtidigt som forskarna kan vara flexibel i sitt sätt att ställa frågor och vid behov följdfrågor. Frågorna som forskarna ställer är konstruerade samt bearbetade innan intervjuerna äger rum (Denscombe, 2009).

Denscombe (2009) påpekar att användningen av frågeformulär, som vi har använt oss av, ska belysas ur ett fördröjningsperspektiv. Metoden är nämligen relevant för studien när de ska delta eller när forskarna har fördröjningar i arbetet, vilket inte ger tid till personliga semistrukturerade intervjuer.

4.3 Undersökningsgrupp

Vi valde att intervjua fyra kvinnliga specialpedagoger, vilka har varit verksamma allt från 2 till 20 år. Specialpedagogerna arbetar i tre olika kommuner, varav en är verksam i en stad i södra Skåne och resterande tre är verksamma i mindre orter i samma län. Anledningen till att vi valde specialpedagoger i olika kommuner var för att få ett bredare perspektiv i vår studie.

4.4 Genomförande

På grund av personliga skäl kunde två av specialpedagogerna inte delta i semistrukturerade intervjuer utan fick istället tillgång till intervjuguiden (se Bilaga 2) eller frågeformuläret, som Denscombe (2009) kallar det och svarade därefter skriftligen. Därför har en av oss deltagit i intervjuerna medan den andre har haft hand om frågeformuläret.

4.4.1 Intervju

Två av specialpedagogerna deltog vid olika tidpunkter i semistrukturerade intervjuer. Den första kontakten togs via telefon samt via arbetsplats där vi bokade in tid för intervju. Vid de två intervjutillfällena fick specialpedagogerna ett informationsbrev som bland annat innehöll de forskningsetiska principerna (se Bilaga 1) vilka exempelvis innebär att de deltagande är och förblir anonyma. Intervjun spelades sedan in med hjälp av en mobiltelefon för att dels kunna transkribera materialet efteråt men också för att kunna upprepa intervjuens innehåll, vilket är relevant för att få ett sanningsenligt perspektiv i studien (Bjurwill, 2001; Kvale & Brinkmann, 2009).

4.4.2 Frågeformulär

Första kontakten med resterande två specialpedagoger gjordes via telefon och de fick därefter tid på sig att fundera och ge besked ifall de ville delta i studien. Några dagar senare fick vi per mail att de gärna deltog och telefonkontakt upptogs igen för att bestämma tid. Dock framkom det under telefonsamtalet att den semistrukturerade intervjumetoden inte var möjlig för deras del på grund av personliga skäl. Vi tog därför beslutet att skicka ut intervjuguiden (se Bilaga 2) samt informationsbrevet (se Bilaga 1) till specialpedagogerna och de fick då besvara frågorna skriftligen och svaren skickade sedan tillbaka till oss via mail.

4.5 Bearbetning av data

Hur vi har bearbetat vår insamlade data i studien, kommer nedan att presenteras.

4.5.1 Intervju

Det inspelade materialet från de två semistrukturerade intervjuerna transkriberades, vilket innebär enligt Kvale och Brinkmann (2009) att det inspelade materialet noggrant lyssnades igenom och skriftligen skrevs ut på papper. Därefter tolkade vi som forskare informationen som vi fått och som är relevant för studien och därefter delade vi in materialet i så kallade kategorier. Kategorierna har utarbetats utifrån teman som har varit dominanta i vårt insamlade material. Metoden som kategoriseringen har skett utifrån kallas enligt Kvale och Brinkmann (2009) för meningskategorisering.

Specialpedagogerna som deltog i de semistrukturerade intervjuerna har vi valt att kalla specialpedagog 3 samt specialpedagog 4.

4.5.2 Frågeformulär

Efter att svaren på frågeformulären från två av specialpedagogerna inkom till mailen, lästes svaren igenom ett flertal gånger för att vi forskare skulle bli förtrogna med materialet och därefter delades även detta in i kategorier utefter våra tolkningar och studiens relevans. Metoden för kategorisering var densamma som för de semistrukturerade intervjuerna.

Specialpedagogerna som deltog genom att skriftligen besvara frågeformuläret har vi valt att kalla specialpedagog 1 och specialpedagog 2.

4.6 Tillförlitlighet

Eftersom studiens omfattning är relativt liten, anser vi att det är svårt att avgöra om svaren från de deltagande specialpedagogerna överensstämmer med andra verksamma specialpedagoger. Denscombe (2009) påpekar dock att tillförlitligheten och validiteten, det vill säga trovärdigheten, från det insamlade materialet bör överensstämma med specialpedagogernas verkliga praxis.

4.7 Etiska överväganden

I vår studie har vi tagit hänsyn till de forskningsetiska principerna (se Bilaga 1) som enligt Vetenskapsrådet (2002) är:

- Informationskravet och innebär att vi har gett de deltagande information om vår studies syfte och innehåll.
- Samtyckeskravet och innebär att vi har gett de intervjuade möjlighet att tacka nej till deltagandet.
- Konfidentialitetskravet och innebär att de deltagande är och förblir anonyma i studien.
- Nyttjandekravet och innebär att vår datainsamling endast används för studiens ändamål samt att materialet raderas efter godkänt arbete.

5 RESULTAT OCH ANALYSDISKUSSION

I följande kapitel kommer vi att redogöra, analysera och diskutera intervjuerna och frågeformulären i relation till studiens litteratur genom att dela in texten i meningskategorier, vilket enligt Kvale och Brinkmann (2009) innebär att de mest dominanta teman från vårt insamlade material har utarbetats till kategorier. Vi kommer som tidigare nämnts att benämna de fyra specialpedagogerna som specialpedagog 1, 2, 3 samt 4 där specialpedagog 1 och 2 har deltagit i studien genom att ge skriftliga svar på frågeformuläret. Specialpedagog 3 och 4 har deltagit i de semistrukturerade intervjuerna. Kategorierna utifrån det empiriska materialet är:

- ”Ge barn/personal verktyg för att hantera utveckling/lärande inom olika områden, olika metoder för olika barn med olika förutsättningar”
- Samsyn
- Märkbara skillnader
- Strategier

5.1 ”Ge barn/personal verktyg för att hantera utveckling/lärande inom olika områden, olika metoder för olika barn med olika förutsättningar”

Specialpedagogerna betonade att deras viktigaste arbetsuppgift är att arbeta utifrån barnets behov och förutsättningar dock är det individuella arbetet med barnen inte lika fokuserat som vi förmodade när vi påbörjade vår studie. Den generella uppfattningen från både de deltagande i vår studie, Björck-Åkesson (2009) samt Skolverket (2010) är att specialpedagogiken och därmed specialpedagogens arbete är att kartlägga de svårigheter och förutsättningar, alltså se styrkor och förmågor (specialpedagog 1; 3; 4) hos barn med koncentrationssvårigheter. Vår uppfattning är dock att de medverkande i vår studie fokuserar på att handleda och förmedla till övriga pedagoger så att de i sin tur med hjälp av nya insikter kan hjälpa barnet med koncentrationssvårigheter på bästa möjliga sätt. En del av deras arbetsuppgifter är alltså att ”ge barn/personal verktyg för att hantera utveckling/lärande inom olika områden, olika metoder för olika barn med olika förutsättningar” (Specialpedagog 1). Även Bladini (2004) framhåller vikten av handledningen eftersom den gynnar både barnets utveckling men även pedagogens yrkesutveckling när det gäller att ha kompetensen ha möta ett barn med särskilda behov. Detta finner vi som en positiv arbetsmetod för hela

verksamheten då vi menar att barnet får specialpedagogiskt stöd under hela vistelsen i förskolan. Vidare betonar vi att med specialpedagogers kompetens och dess handledning, kan hela arbetslagets kompetens utvecklas och därmed kan pedagoger få möjlighet till att reflektera och se barns lärande och utveckling ur ytterligare perspektiv (Bladini, 2004). En tanke som uppkommit är, om lärarutbildningen inriktats mer på specialpedagogik och att specialpedagogiken hade genomtyrat dagens skolverksamhet, hade det då behövts specialpedagoger? En fråga som kräver ytterligare undersökning för att möjligen kunna besvaras.

Det är inte alltid att specialpedagogen kan ge en direkt lösning på barnets svårigheter däremot påpekade specialpedagog 4 att en dialog mellan henne och personalen kan kartlägga vidare arbete kring barnet som är i behov av särskilt stöd (Runström Nilsson, 2011). Specialpedagog 4 framhävde att specialpedagoger är de som främst kan ge vetenskapliga tips vad det gäller barn med särskilda behov. Vidare menade hon att med hjälp av hennes kompetens kan hon ”så frö” (Specialpedagog 4), alltså skapa nya tankar hos övrig personal på arbetsplatsen.

Det är vi som specialpedagoger som är barnets språkrör eller advokat eller vad du vill kalla det. Det är det viktigaste att jag är på barnets sida oavsett var föräldrar och pedagoger står och ibland blir jag en bro i mellan också.

(Specialpedagog 4)

Specialpedagog 4 menade att hennes viktigaste uppgift är att vara medveten om ur vilket perspektiv pedagoger ser saker och ting men att pedagogerna med stöd från henne måste komma till en viss insikt med vad som ligger till grund för barnets svårigheter. Vi tolkar det som att specialpedagog 4 ansåg att hon bör utgöra en större del av den vardagliga verksamheten och samverka med övrig personal oavsett om hennes uppgift är att observera barngruppen eller handleda personalen.

Som vi tidigare nämnt förmodade vi att specialpedagogernas arbete generellt skulle fokuseras mer på det individuella arbetet med barnet än vad resultaten har visat. Då studiens syfte är att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion i förskolan för barn med koncentrationssvårigheter anser vi, liksom Bladini (2004) att deras arbete utgör lika stor del för personalen som det gör för det enskilda barnet. Eftersom specialpedagogers uppdrag är att ”ge barn/personal verktyg för att hantera utveckling/lärande inom olika områden, olika

metoder för olika barn med olika förutsättningar” (Specialpedagog 1) påpekar vi att personalen då blir den avgörande faktorn i det vardagliga arbetet med de barn som har koncentrationssvårigheter.

5.2 Samsyn

Samtliga specialpedagoger som deltog i vår studie var överens om definitionen av begreppet koncentrationssvårigheter, vilket de menade är att barnet har svårt att fokusera på en uppgift eller aktivitet och som också stöds av Kadesjö (2001). Specialpedagog 2 tillade att barn med koncentrationssvårigheter inte enbart har svårt att hålla fokus på en aktivitet utan kan även ha svårt för att ta instruktioner, komma in samt ut ur en aktivitet. Vidare beskrev specialpedagog 2 och specialpedagog 4 att barn med koncentrationssvårigheter reagerar lättare på och tar in mer än nödvändig information från omgivningen och har på så sätt svårt för att vara fokuserad och stanna kvar i en aktivitet. Denna uppfattning stöds också av Kadesjö (2001) och Duvner (1998) som vidare menar att barnet inte har de beståndsdelar som behövs för att kunna gallra all den information som finns i dess omgivning. Detta anser vi vara en viktig kunskap för vår kommande yrkesroll eftersom att vi på så vis kan få en ytterligare förståelse för dessa barn och deras svårighet i att koncentrera sig. Ljud från omgivningen kan vidare vara en störande faktor för barnet med koncentrationssvårigheter, menade specialpedagog 4.

Alltså det händer så mycket, i ett klassrum till exempel så händer det ju jättemycket hela tiden...och reagera man på allting...ja då kan man ju inte fokusera och va i nuet i uppgiften som ska göra eller i den aktiviteten som ska göras. Man blir så splittrad så det är väl det som jag kan säga att koncentrationssvårighet är. Man har svårt för att fokusera.

(Specialpedagog 4)

Pågrund av barnets bristande fokus menade specialpedagog 4 att barnet inte kan utnyttja hela sin kapacitet som han eller hon besitter. Specialpedagog 3 tillade att barn med koncentrationssvårigheter har svårt att landa och ”flyter” ofta omkring men det behöver generellt inte gälla i alla barnets aktiviteter.

Eftersom samtliga har definierat begreppet på samma sätt frågar vi oss om barn med koncentrationssvårigheter är ett vanligt fenomen i dagens förskola eller om specialpedagogernas yrkeskompetens motsvarar varandras och till stor del därmed omfattas

av samma syn på koncentrationssvårigheter eller om de är insatta i den litteratur som vi har använt i vår studie . Detta är dock en fråga som vi inte kan besvara.

Vidare hade samtliga specialpedagoger samma syn på när det gäller att utgå från barnets eget behov och förutsättningar i arbetet. Därför spelar det alltså ingen roll om barnet har diagnostiserats eller ej eftersom de specialpedagogiska insatserna bygger på att ”...varje elev eller barn är unik och man måste hitta vad som passar just det barnet...” (Specialpedagog 4). Runström Nilsson (2011) menar att svårigheten som barnet har inte ska befästas på barnet utan ska sättas i relation till omgivningen. Vår tolkning är att specialpedagoger och pedagoger ska reflektera över vilka förutsättningar som barnet ges och inte se barnets svårighet som ett hinder utan som en möjlighet till förändra verksamheten som ska kunna tillgodose alla barns behov.

Innan vi genomförde vår empiriska undersökning antog vi att det fanns givna mallar på hur specialpedagoger generellt ska arbeta med barn i behov av särskilt stöd och barn med koncentrationssvårigheter, vilket det däremot inte finns. Vi kom däremot till insikt med att om det hade funnits givna mallar att arbeta efter, hade arbetet i verksamheten inte haft sin grund i de aktuella styrdokument, eftersom vi menar att de belyser ett pedagogiskt arbete ur barnens behov. Persson (2008) och Vernersson (2002) framhäver båda vikten av att verksamheten måste utformas efter barnets behov för att barnet i sin tur på bästa möjliga sätt ska kunna erfara och förstå nya kunskaper. Vi anser att verksamhetens utformning skall utgå ifrån barnets behov, förutsättningar och intressen oavsett om barnet har koncentrationssvårigheter eller ej eftersom vi menar att vi annars frångår vår värdegrund som tar avstamp i aktuella styrdokument.

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt.

(Skolverket, 2010, s 5)

5.3 Märkbara skillnader

Specialpedagog 4 belyste en relevant synpunkt där vi tolkar henne som att arbetssättet som fanns i grundskolorna förr, det vill säga övertydlig struktur och regler exempelvis att barnet var tvungen ställa sig upp när han eller hon skulle prata, skulle möjligtvis kunna vara ett tillvägagångssätt för dagens barn med koncentrationssvårigheter, enligt specialpedagog 4. Vi

samtycker med specialpedagog 4 som också framhävde att dagens förskolor och skolor inte har samma struktur, regler och tydlighet som förr och därför anser vi att dåtidens arbetssätt i skolverksamheten inte passar i dagens verksamhet eftersom barnen idag har en helt annan frihet. Av specialpedagog 4 att tyda upptäcks däremot barnets svårigheter lättare i nutidens skolmiljö. Vi ställer oss frågan hur specialpedagoger tillsammans med övrig personal ska kunna finna en balans mellan då- och nutidens arbetssätt för att nå ut till samtliga barn och därmed skapa goda förutsättningar för dem utan att utesluta något av arbetssätten.

Specialpedagog 1 belyste liksom Kadesjö (2001) att koncentrationssvårigheter omfattas av olika typer av svårigheter nämligen primära, sekundära och situationsbundna och att barn med dessa svårigheter kan behöva mer tid än andra barn för att slutföra en uppgift. Eftersom det enbart var hon som påpekade detta, hade det varit intressant att veta om hennes arbete samt tidigare erfarenheter omfattas av arbete med barn som har dessa olika svårigheter och att hon därför behöver besitta kunskapen om begreppen. Som forskare är vi kritiska och ställer oss frågan om det också kan vara så att specialpedagog 1 har läst delar Kadesjös (2001) bok innan hon besvarade på vårt frågeformulär? En fråga som vi inte kan besvara men som vi som forskare tar i beaktning när vi nu analyserar vårt material.

Ytterligare en märkbar skillnad är att ingen av de medverkade nämnde att en kartläggning av ett barn ska ske på tre olika nivåer, enligt Runström Nilsson (2011) på organisations-, grupp- och individnivå. Författaren menar att kartläggningen ska göras på tre olika nivåer för att svårigheten inte ska befästas på barnet utan att det finns andra faktorer som påverkar barnet negativt. Anledningen till att de medverkade inte nämnde detta kan vi enbart ifrågasätta men en möjlig anledning kan vara att kunskaperna som de besitter inte är tillräckligt aktuella när det gäller hur en kartläggning ska göras. Sedan kan en möjlig anledning också vara att frågorna som de har besvarat inte har varit formulerade på ett sådant sätt för att kartläggning skulle tas upp.

Något som också är utmärkande och som enbart påpekades av specialpedagog 4, är hennes åsikter kring pedagogers engagemang i arbetet med barn med koncentrationssvårigheter. Vi tolkar henne som att engagemanget i pedagogers arbete är viktigt i bemötandet med barnet och vi tror att barnet kan påverkas positivt av ett positivt och engagerat bemötande. Vidare tolkar vi att hennes roll som specialpedagog är, som hon själv säger att "så frö" (Specialpedagog 4), alltså skapa nya tankar och idéer hos övrig personal kring arbetssätt med

barn med koncentrationssvårigheter. Specialpedagog 4 betonade att en specialpedagogs uppgift är att se saker och ting ur ett specifikt perspektiv och att också vara medveten om vilket perspektiv det är. Utifrån hennes åsikter ställer vi oss frågan om detta perspektiv alltid bör vara ur barnets perspektiv för att barnet då aldrig ska bli ensamt i sin svårighet. ”Det är det viktigaste att jag är på barnets sida oavsett var föräldrar och pedagoger står” (Specialpedagog 4). Specialpedagoger ska enligt hennes mening vara en bro mellan exempelvis föräldrar, barn och pedagoger.

5.4 Strategier

De medverkade i studien talade om att de generella åtgärderna för barn med koncentrationssvårigheter först och främst sker utifrån barnets egna styrkor och förmågor. ”... här finns inget rätt eller fel svar så att säga, utan varje elev eller barn är unik och man måste hitta vad som passar just det barnet eller ungdomen” (Specialpedagog 4). Björck-Åkesson (2009) och Runström Nilsson (2011) håller med om detta då de menar att alla barns behov ska tillgodoses genom att först kartlägga vilka behov som barnet har och i vilka situationer som barnet fungerar bäst i. Specialpedagog 2 framhöll att barn med koncentrationssvårigheter kan behöva en fast och tydlig struktur, vilket också styrks av specialpedagog 4. Barnen kan också behöva utföra aktiviteter i mindre grupper. Specialpedagog 3 påpekade vikten av att träna samspel med barnet som är i behov av stöd eftersom korta stunder av träning kan hjälpa barnet. En generell uppfattning från samtliga specialpedagoger och som även delas av Malmgren Hansen (2002) var att en handlingsplan ska utarbetas vid behov för barn med koncentrationssvårigheter, för att vårdnadshavare, specialpedagoger och pedagoger ska kunna arbeta mot samma strävansmål och tydligt veta vilka åtgärder som barnet är i behov av (Pettersson, 2005; Runström Nilsson, 2011).

Specialpedagog 4 nämnde visuell förstärkning som ett möjligt läranderedskap för barn med koncentrationssvårigheter, vilket hon menade innebär att förtydliga något för barnet med hjälp av olika föremål. Hon nämnde exempelvis timglasets som hon menade kan användas för att på ett tydligt sätt träna barnet i att stanna i en viss aktivitet under angiven tid. Användning av bilder eller så kallade aktivitetsbilder är också en åtgärd som kan vidtas, menade specialpedagog 2 och specialpedagog 3. Sådana redskap som kan hjälpa barnet i lärandet och som barnet kan samspela med, förknippar vi med Säljös (2000) fysiska redskap även kallade

artefakter. Vi anser att visuell förstärkning kan fånga fokus hos barn med koncentrationssvårigheter eftersom barnet då får en typ av övertydlighet och struktur. Därför ställer vi oss även frågan om visuell förstärkning kan vara ett tänkbart arbetssätt för att finna balansen mellan dåtidens och nutidens pedagogiska arbetssätt.

Specialpedagog 4 ansåg att det är viktigt att sätta barnen i centrum och därmed arbeta utifrån deras behov och förutsättningar eftersom hon menade att det bland annat belyses i styrdokumentet. De intervjuade ansåg att tyngdpunkten i deras arbete med barn med koncentrationssvårigheter återigen ligger på att utveckla personalens kunskaper om barn med koncentrationssvårigheter, för att de i sin tur ska kunna ge barnen fler möjligheter till utveckling och lärande i den situation som barnen befinner sig i.

Jag kan med min specialpedagogiska kompetens hjälpa personalen att se barnets styrkor vilka kan kompensera för dess svårigheter, jag tittar på personalens förhållningssätt, på kravnivån, barnets självkänsla och självförtroende, på gruppen som barnet ingår i, miljön runt barnet, verksamhetens innehåll, jag hjälper till att strukturera upp arbetet kring barnet.

(Specialpedagog 1)

Specialpedagog 4 benämnde att hennes specialpedagogiska kompetens har betydelse för att kunna se barnets svårighet ur ett annat perspektiv än den ordinarie personalens.

Ser inte förskolläraren eller personalen detta och förstår det och bara lägger det på barnet att: det är du som är jobbig. Då kommer jag in och ställer frågor, kanske i handledning. Här blir jag ju väldigt...min roll väldigt viktig. Därför jag ställer frågor som gör förhoppningsvis att pedagogerna själva kommer till en viss insikt

(Specialpedagog 4)

Hon påpekade att hennes uppgift inte är att korrigera pedagogernas arbete utan att deras engagemang ska utvecklas i takt med att frågorna ställs.

När specialpedagogerna svarade på frågan om det finns några skillnader på att arbeta med barn som har en fastställd diagnos samt med barn som visar varningssignaler, svarade de att oavsett problem eller svårighet behandlas barnet utifrån dess eget behov och styrkor, vilket också stöds av Runström Nilsson (2011) och Pettersson (2005). Vi tolkar specialpedagogerna som att arbetssättet med barnen inte förändras på grund av en diagnos exempelvis ADHD utan

behandlas utifrån perspektivet *barn i behov av stöd*. Däremot belyste specialpedagog 1, 2 och 3 att en diagnos kan underlätta för specialpedagogen vad det gäller att förstå barnets svårigheter samt underlätta vid en resursansökan av exempelvis assistent. Samtliga deltagare i studien menade dock att föräldrarna måste involveras och vara mittpunkten i alla beslutstaganden.

Som tidigare nämnts drog specialpedagog 4 en parallell mellan tidigare arbetssätt i grundskolan och hur arbetssättet i skolans verksamhet ser ut idag, där hon belyste att de barn som är i behov av stöd kan behöva övertydlighet och vilket hon menade fanns i förr i tiden. Exempelvis så fick barnen sitta ner i sina bänkar och resa sig när de skulle svara. ”Det var väldigt fyrkantigt... men de här barnen mådde väldigt bra av det” (Specialpedagog 4). Hon ansåg att eftersom dagens skolverksamhet inte bygger på samma struktur, syns de barnen som är i behov av stöd tydligare än vad det gjorde förr.

Både de deltagande specialpedagogerna i vår studie, Björck-Åkesson (2009), Pettersson (2005) Runström Nilsson (2011) är överens om att de specialpedagogiska insatserna för barn med koncentrationssvårigheter ska involvera samtliga parter, det vill säga barnet, personalen, specialpedagogen samt föräldrarna. Alltså handlar specialpedagogiken om att hitta de rätta verktygen för att underlätta för alla parter och för att på så vis arbeta mot ett och samma mål. Specialpedagogernas uppgift i de insatserna innefattar att förklara hur pedagogerna ska bemöta barnet i de vardagliga situationerna (Pettersson, 2005). En del av bemötandet innebär att barnet måste ges positiv uppmuntran och detta styrks av Juul (2005) samt Kadesjö (2001) som menar att det gynnar barnets motivation. Vi ser positiv uppmuntran som en självklar del i vårt arbete med alla barn, men däremot kan barn med koncentrationssvårigheter behöva ytterlig positiv stöttning och detta finner vi stöd hos Kadesjö (2001) som påpekar att alla barn behöver omsorg, tålamod och tydlighet.

Persson (2008) betonar vikten av att alla barn oavsett svårigheter i bästa möjliga mån ska integreras med övriga barngruppen, vilket enligt honom betonades redan i läroplanen för grundskolan Lgr69. ”Historiskt sett uppstod ju specialpedagogiken som ett svar på att den vanliga skolan inte passade för alla grupper av barn” (Nilholm, 2007, s 13). Vår tolkning är att arbetet med barn med särskilda behov och barn med koncentrationssvårigheter ska ske så långt det är möjligt genom integrering med övriga barngruppen som de ingår i (Persson, 2008) och detta påpekas också av Säljö (2000) som utifrån det sociokulturella perspektivet menar

att människans viktigaste redskap till att utvecklas och läras är kommunikationen och interaktionen med andra individer. Samspelets betydelse påpekades också av specialpedagog 3. Asp-Onsjö (2008), Runström Nilsson (2011) och Verneresson (2002) lägger också tyngdpunkten vid att barnet med koncentrationssvårigheter och som eventuellt behöver särskilt stöd ska ges möjlighet till integrering och få sitt stöd där, eftersom barnet behöver få känna en tillhörighet. Vi anser att det annars finns en risk att barnet känner sig utanför gruppen och därmed uppfattar sig själv som en individ som inte kan leva upp till det ”normala”.

Tyfvesson (2007) påpekar att miljöns och omgivningens utformning är en avgörande faktor för barnets utveckling och lärande. Vidare menar hon att lokalers design och olika typer av förvaring av föremål i lärandrummet kan påverka barnet med koncentrationssvårigheter samt barn med diagnosen ADHD negativt eftersom intrycken blir för många (Tyfvesson, 2007). Björck-Åkesson (2009) och Pettersson (2005) påpekar också att specialpedagoger har till uppgift i samverkan med pedagoger och föräldrar att kartlägga utformningen av den miljön samt de lokaler som barnet vistas i dagligen. Utformningen av barnets omgivning och miljö är av väldigt stor betydelse eftersom Runström Nilsson (2011) menar, att den ska tillgodose och stimulera barnets behov samt dess utveckling och lärande. Detta är däremot inget som de deltagande specialpedagogerna i vår studie belyser vikten av och inte heller huruvida barnens motorik är sammankopplad med dess koncentrationsförmåga som Ericsson (2003) tar upp i sin studie. En anledning till att de inte har tagit upp det, kan enligt oss vara att frågorna som vi ställde inte berörde detta område.

6 Metoddiskussion

Vi anser att vårt metodval, intervjuer samt frågeformulär har varit givande för vår studie eftersom vi har fått svar på våra frågor specifikt utifrån fyra specialpedagogers perspektiv med fokus på barn med koncentrationsvårigheter. Något vi upplevt som en nackdel är att samtliga specialpedagoger inte kunde delta i en intervju utan två av de fick delta i studien genom frågeformulär. Detta för att vi var inställda på att genomföra intervjuer med samtliga och därför blev tiden för insamling av data längre än vad vi förmodade. Dock ser vi det som positivt att vi har kunnat använda oss av samma frågeställningar som hela vår studie bygger på i intervjuguiden (Se bilaga 2) och som alla deltagande specialpedagoger fick besvara muntligt eller skriftligt.

Ytterligare en nackdel av metodens genomförande är att vi inte har kunnat bekräfta specialpedagogernas verkliga arbete med barn med koncentrationssvårigheter med hjälp av intervjuer och frågeformulär. Detta hade vi dock kunnat komplettera med observationer och därmed fått en djupare och mer omfattande studie. Vi resonerade således att eftersom tiden för studien var begränsad hade genomförandet och bearbetningen av observationer utgjort för stor del av vår tid.

Eftersom vår studie enbart omfattas av ett fåtal specialpedagoger och därmed är relativt liten i omfång kan vi inte svara på om studiens resultat generellt stämmer överens med andra specialpedagogers roll i förskolan för barn med koncentrationssvårigheter. Trots studiens omfång anser vi den pålitlig då specialpedagogernas svar generellt bekräftas av studiens litteratur.

7 SAMMANFATTNING

I följande kapitel kommer vi bland annat att sammanfatta vår studie genom att presentera dess resultat och förslag till vidare forskning.

7.1 Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion i förskolan med fokus mot barn med koncentrationssvårigheter. Genom intervjuer och frågeformulär fick vi fram ett resultat på våra tre frågeställningar som visar att specialpedagogernas definition av koncentrationssvårigheter omfattar de barn som har svårt att fokusera på en aktivitet eller uppgift men också de barn som tar in mer information som är nödvändigt för att hantera situationen som han eller hon befinner sig i. Specialpedagogerna anser att deras arbete har stor betydelse för barn med koncentrationssvårigheter eftersom specialpedagogerna kan handleda verksam personal till att åtgärda, underlätta och förebygga svårigheterna i det vardagliga arbetet för barnen. Vidare framkom det ur vårt empiriska material att det inte finns några generella åtgärder för barn med koncentrationssvårigheter utan de specialpedagogiska insatserna bygger på att arbeta utifrån varje enskilt barns behov och förutsättningar, vilket en av specialpedagogerna (Specialpedagog 4) också påpekar och som hon finner stöd i de aktuella styrdokumentet.

7.2 Tillämpning

Studien har bidragit med ökad förståelse och insikt i hur både specialpedagoger och pedagoger bör bemöta barn med koncentrationssvårigheter i förskolan. Vi menar att dessa kunskaper kommer att gynna oss i vår kommande yrkesroll eftersom vi tillsammans med specialpedagogerna ska kunna underlätta, åtgärda och förebygga svårigheterna för dessa barn i förskolan. En nyvunnen kunskap är alltså att vi kan göra det genom att ge barn med koncentrationssvårigheter de verktyg och möjligheter som han eller hon behöver för att utvecklas.

7.3 Fortsatt forskning

Efter att ha läst relevant litteratur som berör specialpedagogik och arbetet med barn med koncentrationssvårigheter samt efter empirisk undersökning finner vi det intressant att forska vidare om ämnet. Förslag till vidare forskning är:

- Hur arbetar specialpedagoger med barn med koncentrationssvårigheter?
- Hur förekommande är barn med koncentrationssvårigheter idag jämfört med förr, med tanke på förändrade styrdokument och arbetssätt?
- Är visuell förstärkning ett givande arbetssätt för barn med koncentrationssvårigheter?

8 Avslutning

Syftet med denna studie var att undersöka hur specialpedagoger beskriver sin funktion i förskolan för barn med koncentrationssvårigheter. Frågeställningarna som studien bygger på är:

- Hur definierar specialpedagogerna i förskolan begreppet koncentrationssvårigheter?
- Vilken betydelse anser specialpedagogerna att deras arbete har för barn med koncentrationssvårigheter?
- Vilka generella åtgärder vidtar specialpedagogerna för barn med koncentrationssvårigheter?

Studien resulterade i nya kunskaper kring hur specialpedagogiskt stöd för barn med koncentrationssvårigheter möjligtvis kan utarbetas och svårigheten som barnet har, aldrig ska tillskrivas barnet utan att det ständigt finns ett avgörande samspel med omgivningen och miljön. Detta på grund av att vi har fått definition på vad koncentrationssvårigheter innebär, nämligen barn som har svårt att fokusera på en aktivitet eller uppgift eftersom de blir störda av omgivningens alla intryck. Vidare visar studien på att specialpedagogers arbete är betydelsefullt för barnet likväl som det är för pedagogerna av den orsaken att specialpedagogerna handleder, förmedlar och ger verktygen som kan underlätta, åtgärda och förebygga koncentrationssvårigheter hos barn.

Referenslista

Tryckta källor

- Asp Onsjö, Lisa (2008). *Åtgärdsprogram i praktiken: att arbeta med elevdokumentation i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bjurwill, Christer (2001). *A, B, C och D: vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Björck-Åkesson, Eva (2009). Specialpedagogik i förskolan. Sandberg, Anette (red.), *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. (s 17-35), 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (2002). *Respekt för läraryrket: om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. [Ny, rev. och uppdaterad utg.] Stockholm: HLS förl.
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Drugli, May Britt (2003). *Barn vi bekymrar oss om*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Duvner, Tore (1998). *ADHD: impulsivitet, överaktivitet, koncentrationssvårigheter*. 1. uppl. Stockholm: Liber.
- Hellström, Agneta (1993). *Ungar är olika: hur kan förskolan hjälpa barn med svårigheter?*. 2., [omarb.] uppl Stockholm: Liber utbildning.
- Johannessen, Eva (1997). *Barn med socio-emotionella problem*. Lund: Studentlitteratur.
- Juul, Kirsten (2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar: en handledning för lärare och annan pedagogisk personal*. Lund: Studentlitteratur.
- Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. 2., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.
- Kinge, Emilie (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Malmgren Hansen, Audrey (2002). *Specialpedagoger - nybyggare i skolan*. Diss. Stockholm : Univ., 2002.

Nilholm, Claes (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Bengt (2008). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 2., [rev.] uppl. Stockholm: Liber.

Runström Nilsson, Petra (2011). *Pedagogisk kartläggning: att utreda och dokumentera elevers behov av särskilt stöd*. Malmö: Gleerups.

Thimon, Ann-Christin (1998). *Bråkiga ungar och snälla barn: erfarenheter från pedagogiskt arbete med barn och ungdomar med Asperger syndrom*. Stockholm: Johansson & Skyttmo.

Uljens, Michael (1989). *Fenomenografi: forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

Verneresson, Inga-Lill (2002). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Ahlberg, Ann (2007). *Specialpedagogik av igår, idag och imorgon*. Pedagogisk forskning i Sverige, 2007, nr 2, s 84-95. Göteborgs universitet

Tillgänglig på Internet:

<http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/ahlberg.pdf> (2012-08-11)

Berglund, Lars (2000). *Koncentrationssvårigheter strukturaspekter och åtgärds perspektiv*. Pedagogisk forskning i Sverige, 2000, nr 1, s 19-29. Göteborgs universitet

Tillgänglig på Internet: <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/berglund.pdf>

Bladini, Kerstin (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion: en studie av specialpedagogers handledningssamtal*. Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2005

Tillgänglig på Internet: <http://www.diva-portal.org/kau/abstract.xsql?dbid=1810> (2012-08-05).

Byström, Annette & Nilsson, Ann-Charlotte (2003). *Specialpedagogers [dvs Specialpedagogers] verksamhet efter examen: grundläggande utbildning - en faktor i arbetsituationen*. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen

Tillgänglig på Internet: <http://www.mah.se/upload/LUT/Publikationer/Rapporter%20om%20utbildning/utbrapp1103.pdf> (2012-08-05).

Börjesson, Mats (1997). *Om skolbarns olikheter: diskurser kring "särskilda behov" i skolan - med historiska jämförelsepunkter*. Stockholm: Statens skolverk

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=305>. (2012-04-16).

Ericsson, Ingegerd (2003). *Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer: En interventionsstudie i skolår 1-3*. Malmö Högskola

Tillgänglig på Internet: <http://dspace.mah.se:8080/handle/2043/7975> (2012-04-16)

Ericsson, Ingegerd (2006) *Koncentrationsförmåga ur ett relationellt perspektiv*. Educare, 2006, nr 1, s 38-53. Malmö Högskola Tillgänglig på Internet: <http://dspace.mah.se/dspace/bitstream/handle/2043/8149/Koncentrationsformaga.pdf?sequence=1> (2012-04-16)

Nationalencyklopedin (2012). Tillgänglig på Internet: <http://www.ne.se/specialpedagogik> (2012-04-15)

Nilholm, Claes (2005). *Specialpedagogik – vilka är de grundläggande perspektiven?* Pedagogisk forskning i Sverige, 2000, nr 2, s 124-138. Örebro universitet

Tillgänglig på Internet: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/pfs/article/view/892> (2012-08-12)

Pettersson, Lena (2005). *Vi är inte bra på barn som Oscar – hur kan vi bli det?* Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tillgänglig på Internet: http://www.butiken.spsm.se/produkt/katalog_filer/3665B.pdf (2012-04-24)

Skolverket (1998). *Elever i behov av särskilt stöd: en temabild*. Stockholm: Statens skolverk

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=464> (2012-04-16)

Skolverket (2005). *Allmänna råd och kommentarer för kvalitet i förskolan*. Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1397> (2012-04-24)

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. utg.]. Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> (2012-04-10)

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575> (2012-04-12)

Tyfvesson, Catrin (2007). Concentration difficulties in the school environment – with focus on children with ADHD, autism and down´s syndrome. Lund university Tillgänglig på Internet:
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=598853&fileOid=598855>
(2012-05-03)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf (2012-05-03)

Bilaga 1

Hej!

Vi heter Lina Persson och Linn Håkansson och studerar till förskollärare på Högskolan Kristianstad. Vi går nu vår sista termin och skriver ett examensarbete som inriktar sig på specialpedagogers arbete med barn med koncentrationssvårigheter.

Vi är intresserade av att höra hur Du resonerar kring koncentrationssvårigheter samt hur Du arbetar med det och undrar därför om Du vill delta i en intervju? Intervjun tar ca 30 minuter och Ditt deltagande är helt frivilligt. Insamlad data kommer enbart att användas av oss och i vårt examensarbete samt kommer det att förstöras när arbetet är klart. Alla inblandades namn kommer att fingeras när arbetet publiceras för att garantera allas anonymitet.

Vid intresse kommer vårt examensarbete att finnas tillgängligt för läsning på <http://hkr.diva-portal.org/>, dock tidigast i juni/juli.

Vänliga hälsningar Lina & Linn

Bilaga 2

Intervjuguide

Intervju- och formulärfrågor till specialpedagogerna

- Hur länge har du arbetat som specialpedagog?
- Vad innebär begreppet specialpedagogik för Dig?
- Hur definierar Du begreppet koncentrationssvårighet?
- Vilken betydelse har ditt arbete för barn med koncentrationssvårigheter, anser Du?
- Vilka generella åtgärder vidtas för barn med koncentrationssvårigheter?
- Hur väljer du generellt att arbeta med barn som har en diagnos samt med barn som visar varningssignaler? Finns det några skillnader?
- Hur sker överlämningen samt eventuell uppföljning med barnet med koncentrationssvårighet?